

Suomen Eläinlääkäriliitto 125 vuotta. Wanha ylioppilastalo 30.9.2017

Hannu Saloniemi
Professori emeritus

Päivälleen 125 vuotta sitten 13 eläinlääkärinä ja kaksi eläinlääketieteen kandidaattia kokoontuivat hotelli Kämpissä perustamaan Suomen eläinlääkäriyhdistyksen, tai oikeastaan Finlands Veterinärföreningenin. Pieni ammattikunta perusti yhdistyksen tärkeäksi pitämiensä asioiden toteuttamiseksi.

Suomen senaatti teki joulukuussa 1838 päätöksen lähettää Tukholmaan viisi nuorta miestä opiskelemaan eläinlääkäriksi. Senaatti kehotti valitsemaan talonpoikien poikia, jotka senaatin mielestä sopivat käytännön töihin rahvaan keskuudessa.

Toteutuiko tuo senaatin kehoitus? Varsin huonosti, sillä esimerkiksi Palmgren, sittemmin Turun läänineläinlääkäri, oli kirjansitojakisälli. Minkälainen oli näiden eläinlääkärikuntamme ensimmäisen vuosisadan kuluessa opiskelemaan lähteneiden tausta? Tarkastelin asiaa vuoden 1942 eläinlääkärimatrikkeliä lähteenä käyttäen.

Eläinlääkäriopinnot suorittaneiden vanhemmat olivat noina vuosikymmeninä virkamiehiä, maanviljelijöitä ja yrittäjiä. Vain kolmannes matrikkeliin merkityistä 363 eläinlääkäristä oli maanviljelijän tai tilanomistajan lapsia. Kauppiaiden, pappien, juristien, korkeiden virkamiesten, opettajien, liikemiesten, upseerien ja merikapteenien lapsia oli vähintään kymmenen kutakin tuossa matrikkelissa. Nuo useimmin kohtuullisen varakkaat vanhemmat olivat lähettäneet lapsensa lukioon, jolloin opiskelu saksankielellä ulkomailla ei ollut niinkään mahdoton ajatus. Kauppiaiden, opettajien ja pappien elinympäristö oli tuolloin perin usein hevosia paljon käyttävä, karjataloutta harjoittava maaseutu. Tästä kollegajoukosta tulikin keskimääräistä hiukan useammin kunnaneläinlääkäreitä. Kiintoisa havainto oli minusta merikapteenien jälkeläisten osuus ammattikunnassa, heitä oli tuossa yhdistyksen viisikymmenvuotismatrikkelissa 14 kpl. Ehkä isän ammatti toi tietoja ja kokemusta merten takaa antaen nuorelle rohkeutta lähteä ulkomaille opiskelemaan. Kaiken kaikkiaan, ammattikuntamme oli jo tuolloin hyvän koulutuksen saanutta, kansainvälisesti avarakatseista joukkoa.

Vuoden 1971 matrikkelissa, jossa on 613 eläinlääkäriä, vanhempien ammattien kirjo oli kasvanut, ja aikaisempaa selvemmin vanhempien suurin ryhmä oli maanviljelijät tai tilanomistajat, noin 45 %. Heidän lapsistaan toimi kunnaneläinlääkäreinä 70 % kaikista matrikkelin eläinlääkäreistä. Voisikohan tästä vetää sen johtopäätöksen, että eläinlääkäreiden arvostus oli maanviljelijäväestön keskuudessa suuri ja lapsia rohkaistiin pyrkimään alan opintoihin. Uusin, tänä syksynä julkaistava matrikkeli kertoo varmasti taustojemme kirjavoituneen edelleen. Taidamme olla nyt melko lailla koko kansan lapsia. Hyvä näin.

Palaan eläinlääkäriyhdistyksen ensimmäisiin vuosikymmeniin. Finska Veterinärföreningen perustettiin kollegojen välisen yhteydenpidon välineeksi. Sen tehtävän yhdistys ja liitto on toteuttanut erinomaisesti. Yhdistyksen toinen tehtävä oli ”edistää kaikkea kehitystä kotieläinten terveyden- ja sairaanhoidon alalla”. Yhdistyksen vahvat voimahahmot saivat toteutettua paljon sekä hallintoon, eläintautien diagnostiikkaan ja

torjuntaan että elintarvikkeiden turvallisuuteen liittyviä hankkeita. *Oscar von Hellens*, yksi perustavan kokouksen koollekutsujista ja yhdistyksen myöhempi puheenjohtaja, sai aikaan 1908 Lääkintöhallituksen eläinlääkintälaboratorion, josta tuli sittemmin VEL ja nykyinen Evira. Kotimainen eläinlääketieteellinen mikrobiologia oli näin saanut oman laboratorion. Ensimmäisen johtajan *Richard Hinderssonin*

nelikymmenvuotinen työ VEL:n johtajana (1908–1948) oli merkittävä luomistaudin, raivotaudin ja räkätaudin hävittämisessä. *Georg Korte* kehitti lihan tarkastusta ja sai aikaan yhdessä yhdistyksen ja *Väinö Kankaanpään* kanssa lihan tarkastuslain 1922. *Walter Ehrström* toteutti Helsingissä tarkastuslaitoksen ja vaikutti merkittävästi maidontarkastuslain syntyyn 1946. *Henrik Tallgrenin* työ johti naudatuberkuloosin hävittämiseen. Suomen hyvälle eläintautitilanteelle luotiin vankka perusta.

Väinö Kankaanpään ja *Rainer Steniuksen* ponnistelut johtivat 1930 eläinlääkintäasioiden siirtoon lääkintöhallituksesta maatalousministeriöön. Kun osasto sai niin vahvan aseman ministeriössä, että osaston päällikkö esitteli asiat suoraan ministerille, voidaan eläinlääkäreiden vaikuttavin aika yhteiskunnassamme katsoa alkaneeksi.

Kotimaan eläinlääkärikunnan täydennyskouluttaminen on ollut yhdistyksen tavoitteena koko 125-vuotisen historian ajan. Jo yhdistyksen perustava kokous päätti oman lehden julkaisemisesta. *Finsk Veterinär Tidskrift* (1893 ->) on toiseksi vanhin Suomessa ilmestynyt tieteellinen aikakauslehti – vain *Duodecim* on hiukan vanhempi.

Artur Bärlund, Helsingin eläinlääkintökeskuksen perustaja, *Oscar Löfman*, yhdistyksen ensimmäinen puheenjohtaja ja *Rainer Stenius*, eläinlääkintöosaston voimahahmo tekivät lehden toimittajina siitä tärkeän ammattitiedon välittäjän eläinlääkärikunnalle. Eläinlääkärilehti on nyt moderni, tutkimustietoa, edunvalvontaa ja muutakin eläinlääkäreitä kiinnostavaa asiaa sisältävä lehti.

Eläinlääkärilehteä perustettaessa toivottiin, että tieteellisen lehden perustaminen johtaisi eläinlääketieteen tunnustamiseen todelliseksi tieteenalaksi. Näin vähin erin kävikin, ennen kaikkea VEL:ssä ja korkeakoulussa toimineiden tutkijoiden työn tuloksena. Eläinlääkäriyhdistyksen perustajien tavoite eläinlääketieteen tunnustamisesta on siis erinomaisesti toteutunut. Tässä yhteydessä ajattelen 2000-luvun alkuvuosien tapahtumia, kun eläinten hyvinvoinnin tutkimukselle haettiin tiedeyhteisön tunnustamista. Tunnustus toteutui, kun tiedekunta sai Suomen Akatemian tutkijakoulun ja eläinten hyvinvointitieteen professuurin. Alan tutkijat ovat saaneet kansainvälistä huomiota ja tehneet osaltaan omaa eläinlääketieteellistä tiedekuntaamme maailmalla tunnetuksi.

Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlan merkeissä on hyvä mainita eläinlääkäreiden panos itsenäisyytemme saavuttamisessa ja säilyttämisessä. *Aili Oksasen* lisensiaattityössä ja *Katri Helmisen* historiakirjassa asia käsitellään ansiokkaasti. Ensimmäinen jääkäri oli eläinlääkäri, *Georg Öhman*, sittemmin eläinlääkintäeversti. Yhteensä 15 eläinlääketieteen opiskelijaa tai eläinlääkäriä liittyi jääkäreihin.

Talvi- ja jatkosodassa kolme neljättä osaa ammattikunnastamme oli mukana armeijan hevosia hoitamassa ja tarttuvia tauteja vastustamassa. Kotirintamalle jäänyt tai komennettu neljäsosa teki kunnioitettavasti kotirintaman praktiikan ja muut eläinlääkäriin työt. Eläinlääkärikunnan työpanos sotiemme aikana oli kaiken muun ohessa suuriarvoinen eläinsuojeluteko.

Sotien jälkeisenä aikana eläinlääkäreiden lukumäärä on suuresti kasvanut, kansainvälistynytkin. Toimenkuva on laajentunut hevosten ja nautojen sairauksien hoidosta eläinten terveydenhuoltoon ja lemmikkieläinten moninaiseen klinikkaan. Elintarvikehygienian on kasvanut lihan- ja maidontarkastuksesta laaja-alaiseen elintarvikevalvontaan ja ympäristöterveydenhuoltoon. Eläinlääkäreitämme on toiminut ja toimii lukuisissa kansainvälisissä tehtävissä. Kaikilla aloilla on ollut ja on omat vahvat eläinlääkäripersonansa kehitystä eteenpäin viemässä. Tämän tasavaltamme toisen vuosisatapuoliskon vaikuttajien nimeämisen jätän kuitenkin muiden tehtäväksi, koska luettelo on pitkä ja unohtaisin kuitenkin jonkun merkittävän nimen pois.

Maatalouden suuret muutokset 1970-luvulta eteenpäin ovat vaikuttaneet ammattikuntaamme merkittävästi. Kunnissa toki eläinlääkäri oli ja on edelleen tärkeä ammattilainen, mutta hallinnon vanhat rakenteet ja vaikutusmahdollisuudet ovat suuresti muuttuneet. Oma korkeakoulu, jonka perustamisessa mm. *Rainer*

Steniuksella oli rooli, lakkasi olemasta 1995 ja opetus ja tutkimus siirtyivät, ammattikunnan onneksi, Helsingin yliopistoon. Opetuksemme on nyt tunnustetusti yksi Euroopan parhaista. Tutkimus on erinomaisen hyvää monilla osa-alueilla niin Helsingin yliopiston sisällä kuin kansainvälisestikin. Eläinlääkärit ovat olleet aktiivisia Helsingin yliopiston hallinnossakin, aina vararehtoriutta ja kollegion puheenjohtajuutta myöten. Oma tiedekunta on vielä onnistuttu säilyttämään, kiitos aktiivisten nykypolven eläinlääkäreiden. Tällä alueella muutos on ollut pitkä harppaus eteenpäin.

1908 perustettu Lääkintöhallituksen eläinlääkintälaboratorio on palvellut ammattikuntaa hyvin. Nimi on vuosien varrella muuttunut useaan kertaan. Eläinlääkäreiden johtama tutkimuslaitos on vuosien varrella imenyt itseensä useita maatalousalan tutkimusyksiköitä. Nyt on sitten Eviran vuoro tulla yhdistetyksi Mavin kanssa Ruokavirastoksi. Eläinlääkäreiden rooli ja vaikutusmahdollisuudet tulevat ymmärrettävästi pienenemään suurlaitoksessa.

Eniten ammattikuntamme painoarvo on kaventunut ministeriö- ja lääni/aluehallintotasolla. Oma osasto ei enää ole, eikä eläinlääkintä-sana näy enää organisaatiokaavioissa. Vuonna 2001 ministeriöön tuli elintarvike- ja terveysosasto ja 2013 siitä tuli osa ruokaosastoa. Vakaa mielipiteeni on, että yksikön identiteetin säilyttäminen on osa työhyvinvointia ja tuloksellisuutta – toisin kuin hallinnon himmelien rakentajat uskovat.

Ympäristöterveydenhuollosta on tullut eläinlääkäreille merkittävä työkenttä. Eläinlääkärit saavat siinä toimimiseen hyvän koulutuksen tiedekunnassa. Ammattikuntamme edustajat ovat myös toimineet erittäin menestyksellisesti ympäristöterveydenhuollon kriisitilanteista – muistamme esimerkiksi Nokian vesikriisin. Surullista olikin lukea viime keväänä korkean lääkäri virkamiehen kuvausta ympäristöterveydenhuollosta ja sen parissa työskentelevistä ammattiryhmistä: eläinlääkäreitä ei mainittu lainkaan!

Ammattikunta tarvitsee edelleen vahvoja persoonia, jotta yhteiskuntamme saisi kouluttamistaan eläinlääkäreistä mahdollisimman suuren hyödyn. Eläinlääkäreiksi valikoituu hyvin motivoituneita, lahjakkaita, kielitaitoisia, kansainvälisen verkottumisen taitavia ja muiden ammattiryhmien kanssa yhteistyöhön kykeneviä kansalaisia. Kohdistankin sanani nuorille kollegoille. Teillä on loistavat edellytykset lisätä eläinlääkärikunnan arvostusta ja vaikutusmahdollisuuksia toiselle vuosisadalleen kulkevassa itsenäisessä Suomessa, ja myös Suomen ulkopuolella. Olkaa aktiivisia omassa liitossamme. Älkää jääkö monikansallisten klinikkaverkostojen palkkarengiksi, vaan modernisoikaa edelleen voimallisesti eläinten sairauksien diagnostisointia ja hoitoa sekä terveydenhoitoa ja marssikaa eläinten suojelun ja eläinten hyvinvointitutkimuksen eturivissä. Vahvistakaa otettanne ympäristöterveydenhuollossa. Tehkää ammattikunnastamme jälleen painokkaasti yhteiskuntaamme kehittävä!

Onnittelten lämpimästi 125-vuotiaasta Suomen Eläinlääkäriliittoa – olen ylpeä, kun saan olla sen jäsen.